

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת במדבר תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תקפ"א

דרשת פרקי אבות

ואם כן נתינת כבוד לרבו שלמדו תורה, מביאה לידי יראת ה', אשר ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא-ט), ושפיר הוי גם זה מקניני התורה, וכמאמרם (אבות ג-ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת, וכאשר חסר נתינת כבוד לרבו, אין קיום לתורתו.

*

והנה התנא מסיים עלה, ואין כבוד אלא תורה שנאמר (משלי ג-ה) כבוד חכמים ינחלו, (שם כח-ט) ותמימים ינחלו טוב, ואין טוב אלא תורה שנאמר (שם ד-ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו ע"כ.

וכתב בספה"ק נוצר חסד (במשנה זו) לבאר הענין, מה שהתורה היא אצל חכמים כנחלה וירושה, דהיינו שיש בכח הרב להנחיל כח תורתו לתלמידו, כמו האב המנחיל נכסיו לבניו. וזה לשונו, שבעת שמכניע עצמו התלמיד לרב כלבנה לשמש בביטול גמור, אזי יתדבקו רוחא ברוחא באהבה עזה, ויאצל מן הרוח אשר עליו ונחה על התלמיד. וזה הוא עיקר ענין רב ותלמיד שהוא יחוד עצום ונורא, וכן קבלנו שהרמב"ם קורא להר"י אבן מיגאש רבותי (ה' שאלה ופקדון ה-ו), שבעת פטירתו של ר"י אבן מיגאש היה הרמב"ם בן חמש שנים, וקרא אותו וסמך ידו עליו, ונחה רוח של הקדוש עליו, ועל ידי זה זכה להשגה עצומה ונוראה בזה, ובוה נעשה לו רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו וכו' (עיין שם הגדולים מערכת מ-ק). ולזה מגודל התקשרות נפש בנפש שהיה לי עם מורי ורבי דודי רבינו צבי [מזידיטשוב] נשבע לי בזקנו הקדוש שבועה חמורה, שלא יצא מזה העולם עד שיניח אותי כלי מחזיק ברכה. וזה היה לי להועיל מכמה שעמדו עלי, ומהארה הזאת הלכתי מעולם עד עולם, ולא נכבה נרי ולא נפלתי ממדריגתי בעזר

במשנה (אבות ו-ג) הלומד מחבירו פרק אחד וכו' צריך לנהוג בו כבוד וכו' ע"כ. ויש לדקדק דפרק זו נקראת בשם 'קנין תורה', שכל ענינה היא להעלות חשיבות קנין התורה, ואופני קנינה, אבל משנה זו היא רק לימוד להתלמיד איך לנהוג כבוד ברבו, ולמה הכניסוה בין קניני התורה.

ונראה על פי מה שכתוב בבני יששכר (סיון ה-ד) לפרש מה שאמרו בגמרא (ברכות כח.) רבי זירא כד הוה חליש מגירסא הוה יתיב אפיתחא וכו', אמר כד נפקו רבנן איקום מקמייהו ואקבל אגרא עכ"ל, הנה מה שהשתדל ר' זירא שלא להתבטל כרגע מן התורה ומצוה, על כן כד הוה חליש מגירסא רצה על כל פנים לקיים מצות הידור וקימה, זה ניחא, אבל מה שסיים ואקבל אגרא זה מן התימא, הרי הוא על מנת לקבל פרס. וביארנו הדבר על פי מה שאמרו בזהר בפסוק (ויקרא יט-לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך, מאן קא חמי דיקנא יקירתא ולא קא איכסוף מקמיה. נראה לבאר דבריהם הקדושים, דבאו לתרץ מה שסיים בזאת המצוה ויראת מאלקיך, ואמרו דהכי קאמר מפני שיבה תקום והדרת וכו' אזי ויראת מאלקיך, היינו תהיה שכרך שתבא בלבך יראת שמים, כי מאן קא חמי דיקנא יקירתא וכו' (זח"ג קלב), הבן הדבר. אם כן לפי זה שכן המצוה הזאת הוא מורא שמים, וכן הביא הרב הגדול חיד"א זלה"ה (דבש לפי ק-מט), וכן הביא בספר חרדים (חלק מ"ע פ"ו) אשר שכן המצוה הזאת הוא יראת שמים, והנה שכן ופרס כזה מחויב ומוטל עלינו להשתדל להשיגו. וזהו שיש לפרש בדברי התנא במשנה (אבות א-ג), אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו' ויהי מורא שמים עליכם, אבל זאת הוא בחוב עליכם, מצוה אשר שכרה היא יראת שמים, בחובה הוא עליכם להשתדל במצוה כזאת על מנת לקבל פרס כזה, על כן אמר ר' זירא כד נפקי רבנן איקום מקמייהו ואקבל אגרא היינו היראה ודפח"ח.

במה שאמר ה' במשוך היובל המה יעלו בהר (שם יט-ג), כי 'יובל' נוטריקון ו'גם ב'ך י'אמינו ל'עולם, וכאשר ימשכו להאריך תיבת 'יובל' בנוטריקון, אז יוכלו להתעלות בהתורה שניתנה בהר סיני.

*

והנה ברש"י פירש, אין כבוד אלא תורה, שאין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו, ולמה הן נוחלין כבוד, בשביל שהן לומדין את התורה, ויורשין אותה כנחלה ע"כ. ויש להבין הלא אנו רואים שיש כבוד גם לאותן שאינם בני תורה, ואמרו רבי מכבד עשירים (עירובין פו.), ולמה אמרו אין כבוד אלא תורה. וגם להבין מהו ענין הנחלה וירושה שהזכיר כאן.

ונראה על פי מה ששמעתי מתלמיד חכם אחד, שהיה פעם באחד מהמסיבות היותר גדולות בעיר, עם אלפי משתתפים, וכאשר נכנס שם עם בנו היו מאריכין בשבחו של האורח הכבוד כנהוג. ואמר לבנו, יתכן שאתה מקנא אותו על כיבודו, וחושב מתי אגיע גם כן למצב כזה. הנה תראה כמו שאנו עומדים כעת כאן, סמוך אצלך עומד אברך פלוני, ולפני עשר שנים היה עשיר גדול, וכאן באולם הזה היה הוא או האורח הכבוד, וכיבדו אותו ביותרת הכבוד. וכעת שאבד הונו אין גם אחד מביט עליו, ועומד כאן סמוך אצלנו כשאר מאות אנשים. אבל תסתכל על הבימה ותראה שאצל השלחן למעלה יושבים תלמידי חכמים רבים, הם ישבו שם לפני עשר שנים, ועדיין הם יושבים, וישבו גם לאורך ימים ושנים, ואם אתה מתאוה לכבוד, אז תייגע עצמך בתורה להיות כמותם, ותהא שלחן גדול משלהם.

והנה אמרו (ראש השנה יב:) על הכתוב, את המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם (במדבר יח-כו), הקישו הכתוב לנחלה, מה נחלה אין לה הפסק, אף מעשר ראשון אין לו הפסק (שנהגת בכל שנה) ע"כ. הרי לנו כי 'נחלה' עומדת לעד ואין לה הפסק. וכמו כן היא בכבוד חכמי תורה, הגם שיש כבוד גם לאנשים אחרים עבור עושרם, אבל לזה יש הפסק, כי הוא גלגל החזור, ומי שעומד היום למעלה, יתכן להיות ברבות הימים למטה. אבל כבוד תמידי בלי הפסק יש רק לחכמי תורה, הן בחייהם והן במותם, מזכירים תמיד מעלותיהם העצומות, וכבוד חכמים 'ינחלו', הכבוד אצלם היא כנחלה שאין לה הפסק.

*

וישוב אמר התנא, ואין טוב אלא תורה, ופירשו כי הגם שיש עוד שאר דברים טובים בעולם, מכל מקום

אדון כל, בכח מורי ורבי שהאיר עלי נפשו ורוחו ונשמתו, כי אי אפשר לשער ולהעריך גדול הפעולה שיש למי שמדבק נפשו ולבו ורוחו בדביקות עצום אל הצדיק צדיק הדור, וכל דור ודור לפי דורו הוא כמשה רבינו בדורו, וחולק עליו או מתרעם עליו חולק על השכינה ומתרעם על הקב"ה, וסופו ליפול בתכלית הנפילה בלי תקומה בעולם הזה ובעולם הבא ע"כ.

והכפיל דבריו שם (אבות ד-א), כי העיקר לתלמיד שידבק עצמו באהבה עזה ובלב ונפש ומאודו אצל רבו, ואז ילך בדרך נכון וישר, וגם ויאצל מן הרוח אשר עליו וישפיע לתלמידיו. ובלבד שיהיה בדביקות אהבה עזה, ויעמוד בכל הנסיונות שיעבור עליו מענין דביקות ואהבת רבו, ואז תצליח ואז תשכיל, וכל אלו שלא היה להם רב מיוחד דבוק בדביקות אהבה עזה בלב ונפש לא הצליחו ע"כ.

וזהו המשך דברי המשנה, שהתחיל שהלומד מחבירו צריך לנהוג בו כבוד, ועל זה סיים בהכתוב כבוד חכמים ינחלו, שאם רוצה לנחול כח התורה מרבו, יש לו להכניע אליו בביטול גמור ובהכנעה. ואם כן שפיר הוי גם משנה זו חלק מקניני התורה.

וזהו טעם ירידת התורה בזמנינו, כי בימים ראשונים כל תלמיד היה נכנע תחת רבו בתכלית הביטול, ותמיד היה תהלת רבו בפיו. וכל דיבור של רבו היה כתורה שלימה בלי להרהר אחריו. וממילא היה התדבקות רוחא ברוחא של רבו, דור דור עד משה רבינו שקיבל התורה מסיני מפי ה', ועל כן היו מופלגים ביראת שמים, שנתדבקו ברוחא של קדושה עד הנותן התורה. לא כן היא הימים הללו, כעת רוב התורה שלומדים בני הנעורים הם מפי מגידי שיעורים, אין שום קשר בין הרב עם התלמיד, ומכל שכן שאין שום הכנעה פנימי כנגדו, וממילא אין התדבקות רוחא ברוחא, והתורה שלומד היא רק אותיות פורחות באויר, ואינו נוחל תכונתו של רבו ויראתו, ונעשה תורתו כתורת דואג מן השפה ולחוץ.

ונראה דזהו הטעם שקודם מתן תורה אמר ה' אל משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, ו'גם בך יאמינו לעולם' (שמות יט-ט), ולכאורה זהו רק פרט צדדי שאינו נוגע כעת למתן תורה. אך לפי מה שנתבאר, הרי זה חלק עיקרי מנתינת התורה, כי בלא מסירת התורה מרב לתלמיד בהכנעה אמיתית, אין קיום לתורה. וברש"י פירש 'וגם' בך יאמינו, גם בנוביאים הבאים אחריו. ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, ובכח האמונה במעלת רבם, יוכלו לנחול התורה מדור לדור, שיאציל הרב את רוחו על תלמידיו. ויש לרמוז

*

אמנם יש לומר עוד, דלכאורה הרי יש כמה שינויים והוספות בדברות האחרונות שלא נאמרו בראשונות, ולמה הקשה לו רק על תיבה אחת של למען ייטב לך. וגם פליאה להבין שהתנא רבי חייא בר אבא לא ידע פסוק מפורשת בהתורה. ועיין בתוספות (ב"ק קיג. ד"ה תרווייהו) דפעמים שלא היו בקיאין בפסוקים ע"ש. ונראה דבאמת על כולם שאל, דאיתא בבעל הטורים, והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה (דברים ז-יב), עק"ב תיבות יש בעשרת הדברות. וזהו בשמרים עקב רב (תהלים יט-יב), אם תשמור 'עקב', תזכה למה 'רב' טובך אשר צפנת ליראיך (שם לא-כ) ע"כ. אמנם בדברות האחרונות יש קפ"ט תיבות, ואם כן יש בה טו"ב תיבות יותר מהראשונות. ועל זה היתה שאלתו, מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם 'טוב', שחסר ממנה טו"ב תיבות, ובתוכם יש גם תיבת למען ייטב לך. ועל זה שפיר השיב לו, כי לא מנה מעולם מספר התיבות של הדברות לידע אם נאמר בהם טוב.

ומעתה שפיר מובן תירוצו של הרמב"ן על קושיית הגמרא למה לא נאמר בדברות הראשונים 'טוב', ובשאלה זו כלול שיהיו נכתבים בדברות הראשונים כל מה שנאמר בדברות האחרונים. ועל זה תירץ דאם היה מאריך להוסיף בו טו"ב תיבות, וגם היה נאמר למען ייטב לך, הרי היה בזה ב' טיתין, וזהו סימן מות. וביאורו נראה, כי מצינו בדיבור ה' שכאשר ה' כופל דיבור הוי כשבועה, דכתיב במי המבול, ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול וגו', ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ (בראשית ט-יא), ואמרו חז"ל (שבועות לו.) דלאו לאו תרי זימנא הוי שבועה ע"ש. ואם ה' אמר בעשרת הדברות על קיום התורה שני פעמים טוב, הוספת טו"ב אותיות, ושוב למען ייטב, אם שוב יעברו ישראל אחר זה ויגרמו שסופן להשתבר, תהא חרון אף ה' גדול מאוד, שעזבו ישראל הטובה שניתנה בהן, והיה נגרם מזה עונש מיתה ח"ו, ועל כן לא נאמר בו טוב.

*

והנה התורה מדקדקת על כל אות לשנות התורה בלשון קצרה, וכיון שבדברות הראשונים כלל ה' כל מצותיה בקוצר תיבות, למה הוסיף עלה בדברות אחרונות באריכות טו"ב תיבות יותר. ונראה על פי מה שביארנו במקום אחר, ליישב מה שהקשה במשך חכמה (פ' תשא), דבפרשה שם נאמר מצות עליית רגלים, שלש פעמים בשנה יראה וגו' (לד-ג), וסיים עלה, ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה', ובפרשת משפטים כתיב גם כן שלש פעמים בשנה וגו' (כג-ז), ולא סיים עלה, ולא יחמוד איש את ארצך ע"ש. ונראה כי פרשת משפטים נאמרה

יתכן שיתהווה הטוב ההוא לרע, כגון האוכל מעדנים, שיוכל לבא לידי חולי. וכמו כן העשירות, יש עושר שמור לבעליו לרעתו, והרבה בני אדם קיפחו חייהם וסבלו מאד עבור קנאת עשירותם. לא כן התורה הקדושה, כל חפציה לא ישוו בה, ונחמדה מזהב ומפז, ומתוקה מדבש ונופת צופים, טובה נצחיית בעולם הזה ובעולם הבא, ולא יכול בשום פנים לבוא על ידה לרעה. וידועים דברי האור החיים הק' (דברים כו-יא) ושמחת בכל הטוב, כאומרם אין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטוב שבעולם עכ"ל.

*

והנה בגמרא (בבא קמא נד:) שאל רבי חנינא בן עגיל לרבי חייא ברבי אבא, מפני מה בדברות הראשונים לא נאמר בהם טוב, ובדברות האחרונים נאמר בהם טוב [גבי כיבוד אב ואם דכתיב בהן (דברים ה-טז) למען ייטב לך]. אמר לו עד שאתה שאלני למה נאמר בהם טוב, שאלני אם נאמר בהם טוב אם לאו, שאיני יודע אם נאמר בהם טוב אם לאו. כלך אצל רבי תנחום בר חנילאי שהיה רגיל אצל רבי יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה. אזל לגביה, אמר לו ממנו לא שמעתי, אלא כך אמר לי שמואל וכו' הואיל וסופן להשתבר. וכי סופן להשתבר מאי הוי. אמר רב אשי ח"ו פסקה טובה מישראל ע"כ.

ובדרשות חתם סופר השלם לשבועות (ריש דרוש כח) הביא דברי הרמב"ן בספרו אמונה ובטחון (סוף פרק יט) שכתב לבאר הטעם דבלוחות לא נכתב טי"ת, כי הטי"ת מורה על סימן מות, שכן דרך המלכים מימים קדמונים כשכותבים על אחד ט"ט הוא סימן מות, וכן בקרא (ישעיה יד-כג) וטאטאטיה במטאטא השמד ע"כ. וכתב החתם סופר (שם) דדבריו תמוהים כי הלא מסקינן (בבא קמא שם) דחד טי"ת הוא טוב, והרואה טית בחלום סימן יפה לו, הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחלה, דלא נאמר ט' במעשה בראשית עד (בראשית א-יד) וירא אלקים את האור כי טוב, ותרי טיתין הוא סימן מות דכתיב וטאטאטיה במטאטא ע"ש. ועיין בשמן ראש (שבועות תנח).

ובפשטות נראה דכיון דהמשנה אומרת דאין טוב אלא תורה, שעצם התורה היא עצם הטוב, עד שאין טוב יותר בעולם זולתה, אם כן נתינת התורה לישראל היא לקח 'טוב' אשר נתתי לכם, ויש בזה אות ט' אחת בעצמותה, ואם יהיו בהלוחות עוד אות ט', הרי כבר יש כאן שנים, ותרי טיתין היא סימן מות, על כן לא נכתב בתוכה אות ט'.

בית אביה ע"ש. על כן נתברכו באריכות ימים, והרי עבור ברכה רוחני יתכן לעבוד את ה' גם על מנת לקבל פרס וכו"ל.

ושמעתו בשם הגה"ק בעל ערוגת הבשם זצ"ל שאמר, כי ברכת אריכות ימים כולל שני דברים, חדא כפשוטו, שנית מלשון הנני מעלה לה ארוכה ומרפא (ירמיה לג-ו), שפירושו רפואה, והיינו לאנגע און געזונטע יארן ע"כ. והגם שלא כל אדם זוכה לזה שישתלב אצלו שני הברכות יחד, וכמה פעמים קשים ימי הזקנה, בחולשת הכח ומיחושים שונים, עד שלפעמים יש זקנים שממאסים בחייהם, לא כן הוא אצל ישראל בני תורה המכירים חשיבות קיום המצות, עליהם אמרו גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא (אבות ו-ו), שהחיים אצלם היא תמיד מתנה טובה, כי כל מצוה שיוכל עוד לחטוף בחיותו שוה אצלם כזהב וכפז רב. ויסופר על הגה"ק בעל מהר"ם שיק זצ"ל שבימיו האחרונים אמר להרופא, שהגם שכמה פעמים הרופאים רוצים לרחם על החולה, ומתרשלים ברפואתו שלא יצטער החולה ולא יסבול עוד, על כן הוא מזהירו שלא יעלה על דעתו לעשות כן, כי כדאי הוא לו כל היסורים, אפילו רק עבור שיוכל לומר פסוק קריאת שמע עוד פעם אחת בחייו.

ומכ"ל שכן כמה יש להחשיב את הימים, כאשר האדם הוא במיטב שנותיו ובבריאותו, אשר כל יום ויום הוא אוצר חשוב שאין כמותו, שיוכל לעשות בהם נחת רוח ליוצרו, להיות מלא מצות כרמון מדי יום ביומו. וכבר סיפרתי מה שאמר לי פעם הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, שאצל תלמיד חכם כשמגיע לשנות הששים, הם הימים הנעלים ביותר בחייו, שראשו מלא כבר עם ידיעות התורה, אין לו טירדות גידול בנים, ופרנסתו מסודרת, ורתיחת הבחרות ותאות הגוף נחלשים, ואז יוכל להתענג מתורת ה' וקיום מצות ה' באופן נעלה.

ועל כן התורה אומרת, כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים (משלי ט-א), כי זקני עם הארץ כל זמן שהם מזקינים דעתם מטרפת עליהם, וכל יום שמזדקן יותר הוא לו לגריעותא, לא כן זקני תורה כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם (קנים ג-ו), ואצלם חשיבות יתירה יש להם ימי הזקנה. 'ובי ירבו ימיך', הוא רוצה בריבוי הימים, כי הם מוסיפים לו שנות חיים של תורה ועבודת ה'. ועל כן גם בלוחות הראשונים שהיו ישראל במדרגה היותר נעלה, והיו עובדין את ה' שלא על מנת לקבל פרס, ואין מן הצורך להודיעם למען ייטב לך, אבל למען יאריכון ימיך, שהיא ברכה רוחנית הוא לחשיבות גם לפי מדריגתם.

קודם חטא העגל, ולא היה להם יצר הרע בזמן ההוא, ואז כאשר צוה לעזוב את הבית במועדי קודש להראות את פני ה', מי יחשוב אז מבצע כסף, הלא כל הון לא ישוה לו לילך אל מקום הקודש והמקדש, כשם שבא לראות כך בא ליראות, ולא שוה אצלו כלום הדברים הגשמיים נגד גודל הזיו והקדושה שישבע נפשו בעלותו להר ה' ירושלים, ולא צריך הקרא להבטיח שלא יחמוד איש את ארצו, כדי שלא למנוע מלעלות, מה שאין כן אחר שחטאו, וחזר להם היצר הרע, הרי כאשר יעלה על דעתו שיתכן שמפקיר בזה כל ממונו, ימנע עצמו מלעלות, על כן הוצרכו להבטחה, שלא יחמוד איש את ארצו, שפרתך תהא רועה באפר ואין חיה מזיקתה וכו' (פסחים ח:).

וכמו כן במצות כיבוד אב, בזמן דברות הראשונות לא נצרכו לשכר זו, כי עצם קיום המצוה הוא הטוב היותר גדול שבעולם. אבל בדברות האחרונות הוצרכו כבר לחיזוק, ששכר המצוה גדולה מאד, ובזכותה ייטב לך לעולם. ולכן כאשר שאל אותנו מפני מה בדברות הראשונים לא נאמר בהם טוב אלא באחרונים, השיב לו שאלני אם נאמר בהם טוב, אם באמת זהו טוב שנאמרה שם, כי הלא לגריעותא יחשב שהוצרכו להבטיחם שכר על עשיית המצוה, ועיקר הטוב תלוי בדברות הראשונות. (ועיין עוד בזה בשמן ראש במדבר ח"ט דף רצב).

ועל כן גם בכללות דברות שניות, שניתנו כבר אחר החטא, הוסיף בה ה' טוב' תיבות, להורות להם שיכירו וידעו כי אין טוב אלא תורה, הן בעולם הזה והן בעולם הבא, אשר בראשונות לא הוצרך להוסיף 'טוב' תיבות לסימנא טבא של תורה, כי אז כולם הבינו כן מעצמם.

אמנם ברכת אריכות ימים השמיע לנו גם בדברות הראשונים, הגם שלא הוצרכו להבטחה של קבלת פרס לקיים מצותיה. כי ברכת אריכות ימים אינה רק ברכה גשמית, שיוכל לאכול ולשבוע מתענוגי עולם עוד כמה שנים. אלא זהו מתנה רוחנית, כי במתים חפשי כתיב (תהלים פח-ו), כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומצותיה (שבת לא.). וכל יום ויום שחיותו מתארך, יוכל להרבות עוד יותר בקיום מצות ה', אשר אין ערוך לגודל מעלת חשיבותה. ואדרבה אז לפי עוצם מעלת גדולתם כמלאכי מעלה, אני אמרתי אלקים אתם, יתכן היה שבקיום מצות ה' יתעלו בתענוג נפלא עד שתצא נשמתם מגודל האהבה, וכמו שהיה בנדב ואביהוא, בקרבתם לפני ה' וימותו (ויקרא טז-א), וביאר באור החיים הק' שמגודל הדביקות תגעל הנפש את הבשר, ויצתה מעמה ושבה אל

סעודה שלישית

ודבר זה נותן חיזוק רב לבני ישראל, שלא ימעט בעיניהם שום מצוה קלה שעושין, שהרי בזה הם בוראים מלאכי מעלה, אשר עומדים תמיד לשבח ולפאר ליוצרם, וכל זה מתהווה ממעשה המצוה שהם מקיימים כאן בתחתונים. וכאשר ישראל ראו שבא ה' עם כ"ב אלף רבבות מלאכים מעבודת שבט לוי, נתקנאו גם הם בעושי מצוה, ונתאוו שיסדר ה' אותם כאן כהדגלים של המלאכים שזכו לראות, כדי שכשיראו תמיד את בני ישראל חונים על דגליהם, יעלה על לבבם כי כן שוכנים למעלה המלאכים שנבראו ממעשיהם, ובוזה יתאמצו תמיד ללכת בדרכי התורה ומצותיה.

וענין זה כבר נתגלה ליעקב אבינו בחלום הלילה, שראה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו (בראשית כח-יב), שזה רומז על האדם שמוצב ארצה, אבל בעבודת ד' שבראשו הוא מגיע השמימה, שמצותיהם עולים למעלה להיות עטרה לה', ולא עוד אלא ש'מלאכי אלקים עולים ויורדים', העליה והירידה של המלאכים, 'בו', תלויים במעשיו, שבכל מצוה קונה לו פרקליט אחד, ובכל חטא יש ירידה שקונה לו מלאך קטיגור. וזהו שאמר הכתוב, איש על דגלו באותות לבית אבותם, וכמו שפירש רש"י דקאי על יעקב אבינו, והיינו שהם חונים כדגלי המלאכים, וכמו שנתגלה זאת ליעקב אבינו, שמלאכי אלקים עולים ויורדים בו.

*

והנה ידועים דברי האר"י הק' בענין שינוי הנוסחאות בתפלה (בשער הכוונות ענין עלינו לשבח), שיש ברקיע י"ב חלונות כנגד י"ב שבטים, וכל שבט ושבט עולה תפלתו דרך שער המיוחד לו, והוא סוד י"ב שערים הנזכר בסוף יחזקאל ע"כ. (והובא במגן אברהם או"ח סימן סח). ובחנתם סופר (פ' שופטים ע). כתב דכמו כן יש י"ב שערי תורה, שער אחד לכל שבט ע"ש. וזהו הענין שהתאוו ישראל להיות דגלים, להיות כל שבט על מכונו.

וביתר ביאור, כי לכל שבט יש סוג עבודה מיוחדת שאין לחבירו, וכמו שבירכם אביהם יעקב, שכל שבט נמשלה לחיה אחרת, וזה מורה כי תכונת נפשם לא דומה זה לזה, ולתכלית בריאתו יש לכל שבט עבודתו המיוחדת, וצבעו של כל דגל אינו דומה לדגל של חבירו. וכל אחד חונה ברוח אחרת, כי חכמה ברוח דרומית, ועשירות ברוח צפונית, וכמאמרם (בבא בתרא כה): הרוצה שיחכים ידרים והרוצה שיעשיר יצפין, ועל כן היה לכל דגל רוח אחרת. ויעקב אבינו שהכיר שורש נפשם, סידר אותם איך ישאוהו, שכל שבט שורשו ברוח אחרת.

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל, מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב-ג). ברש"י כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל אחד כגוון אבנו הקבוע בחושן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. דבר אחר באותות לבית אבותם, באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים, שנאמר ויעשו בניו כן כאשר צום (בראשית נ"ב), יהודה ויששכר חבולון ישאוהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו' כדאיתא בתנחומא (יב) ע"כ.

ונראה דהנה פרשה זו אנו קורין תמיד קודם חג השבועות, זמן מתן תורתנו (תוס' מגילה לא:), ואומרים בשם צדיקים, כי אחד מקניני התורה היא 'המכיר את מקומו' (אבות ו-ו), ובפרשה זו נסדרו ישראל על מקומם, איש על דגלו ע"כ. וצריך ביאור עומק הכוונה הטמונה בזה.

ונראה דאיתא במדרש (במדב"ר ב-ג) בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים שנאמר (תהלים סח-יח) רכב אלקים רבותים אלפי שנאן, והיו כולם עשויים דגלים דגלים שנאמר (שיר ה-י) דגול מרבבה. כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, לכך נאמר (שם ב-ד) הביאני אל בית היין זה סיני שנתנה בו התורה שנמשלה ביין, ודגלו עלי אהבה, אמרו אילולי הוא מגדיל עלי אהבה. וכן הוא אומר נרננה בישועתך וגו', אמר להם הקב"ה מה נתאויתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, (תהלים כ-ו) ימלא ה' כל משאלותיך, מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל, ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו ע"כ. ובמדרש תנחומא (פ' צו יב) הוסיפו, אמר רבי ברכיה הכהן שצפה הקב"ה שאין עומדין באמונתן אלא שבטו של לוי, לפיכך ירד עמהם כנגד מחנה לוי' ע"כ. (והובא בדעת זקנים לבעלי תוספות בפרשתנו ג-ט).

ויש לומר עוד, כי ישראל במצרים היו ערום ועריה מן המצות (רש"י שמות יב-ו), רק שבט לוי שלא היו בשיעבוד (רש"י שם ה-ה), הם עבדו את ה' גם במצרים, וכדאיתא במדרש (שמו"ר יט-ה) לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם בטלו המילה במצרים, חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג-ה) וללוי אמר תומיך ואוריך, למה, כי שמרו אמרתך וברייתך ינצורו, במצרים ע"ש. והנה אמרו (אבות ד-יא) העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והיינו מלאך מליץ טוב. ואם כן שבט לוי במצרים העמידו צבאות של מלאכים ממעשיהם הטובים שעשו, ומרכבות המלאכים הללו ירדו עם ה' במתן תורה.

בשעריהם, אין בזה פירוד, אלא כולם עומדים בצורה של עיגול סביב לאהל מועד, אשר שם שוכן שכנינו ית"ש.

*

ואמר הכתוב (שם) ובשם אלקינו נדגול, ויש לומר דאיתא בגמרא (יומא לח:) בן קמצר היה נוטל ארבעה קולמסין בין אצבעותיו, ואם היתה תיבה של ארבע אותיות היה כותבה בבת אחת ע"כ. וביאר בתוספות יום טוב שם דבכתיבת שם הוי"ה נראה דניחא שיהא כולו נכתב בבת אחת, שלא יהיה רגע שיהיה השם חסר, ועוד שזה רמז לענין יחוד השלם וסלוק השנוי משמו יתברך ע"כ. והנה הארבעה דגלים של ישראל הם מכוונים כנגד ארבעה אותיות של שם הוי"ה, ומכל מקום כולם מאוחדים יחד, ומפריד אלוף לא יראה מאורות, עד שאפילו בכתיבתו יש מעליותא שלא יהא פירוד לרגע בין אות לאות, אלא לגמור את השם כולו ביחד. וזהו שאמר ובשם אלקינו נדגול, שהדגלים שלנו אין בהם פירוד בין שבט לשבט, אלא הם מאוחד יחד כמו שם אלקינו.

*

וזהו הענין של קנין תורה, המכיר את מקומו, שכל ישראל בעולם יש לו תפקיד מיוחד הנוגע רק לו. וכמו שפרצופותיהן אינן שוות כך אין דיעותיהן שוות (במד"ר כא-ב), וכלל ישראל נבראו בששים רבוא דעות, כי ה' רוצה עבודה שונה מכל אחד ואחד מישראל לפי דעתו ומהותו. ואין לאדם להתרעם למה אינו כמו חבירו, כי ה' לא צריך כפל מסוג אחד, אלא כל אחד בתכונת נפשו יש לו להעלות עצמו כפי מה שהוא נברא. ומי שנברא בחכמה יתירה, זה מורה שעיקר עבודתו בלימוד תורה ללמוד וללמד, ומי שנברא בעושר, זה מורה שעיקר עבודתו היא בריבוי גמילות חסדים. וכמו כן יש מי שנפשו חשקה יותר בבקיאות מעיון, ויש בהלכה יותר מפלפול, ויש לכל אחד להכיר את מקומו, ובאופן זה יקנה תורתו.

ומדה זו נלמד מפרשתנו, שכל ישראל יש לו דגל המתאים לפי תכונת נפשו, וכל אחד מקומו ברוח חויות אחרת. ועל דרך זה יש לקבל התורה בחג השבועות מחדש, שכל אחד ואחד לפי מהותו ותכונת נפשו ומצבו בעולם, יקדש כל פעולותיו להעלות עצמו בעבודת קונו. וכמו שמסר ה' תורתו לישראל בלשון יחיד, אנכי ה' אלקיך, כי עבודת אלקות של כל אדם שונה מחבירו, כמו צורתו ודעתו, וכל אחד לפי מה שהוא יקבל על עצמו אלקותו יתברך שמו.

והנה כל דגל בא לאחד את האומה, ומלכד את כל מי ששייך לאומה זו, ומצד השני הוא פוסל וחוצץ מהאנשים שחוצה לה. ואם כן הדגלים יכולים להביא פירוד וחלוקה שאינו מתקשר עם הדגל השני. אמנם כאשר ראו ישראל המלאכים שחונים על דגליהם, שאם כי ישנם אופנים ושרפים וחיות, וכל מלאך חונה על דגלו, אף על פי כן אין קנאה ביניהם (שבת פט.), ואין תחרות ומחלוקת במחנותם, ונותנים כולם באהבה רשות זה לזה להקדיש ליוצרים, אז נתאוו גם ישראל לדגלים, להיות כל שבט מאוחד בפני עצמו בסוג עבודתו, ואף על פי כן יהיו מאוחדים יחד עם הכלל בתכלית האיחוד.

ואיתא במדרש (שמו"ר כד-א) דבקריעת ים סוף נחלק המים ל"ב שבילים כנגד י"ב שבטי י-ה, ולכל שבט היה שביל מיוחד לעבור בו, וזהו לגזור ים סוף לגזרים (תהלים קלז-ג), לא קרע אחד, אלא לגזרים, י"ב שבילים ע"כ. וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מב), והוסיף דבין שביל לשביל היו חלונות כדי שיוכלו השבטים לראות זה את זה. ובמכילתא (פ' בשלח) איתא עוד, כי החומות שבין שביל לשביל היו זכים כמו אבני ספירים כדי שיוכלו לראות זה את זה, ועמוד האש שהיה הולך לפנייהם היה אורו מכה בתוך החומות הזכים, עד שהיה נדמה כאילו נמצאים בתוך חדרים מלאים נרות ואורות ע"ש.

וענינו הוא, כי בהיות שיש י"ב שערים נגד י"ב השבטים, על כן כמו שיש לכל שבט שער מיוחד, כן עברו גם בים סוף ב"ב שבילין. אבל המחיצה ביניהם לא היה הפסק גמור עד שלא יראו עצמם זה עם זה, אלא היו זכים כמו אבני ספירים, שיוכלו להביט ולהעריך גם עבודת חבירו, ולהסתכל בעין יפה גם על עבודת חבירו. ועל דרך שהיה במתן תורה, ויחן שם ישראל (שמות יט-ב), כאיש אחד בלב אחד, עד שה' דיבר לכל ישראל בלשון יחיד, אנכי ה' אלקיך (שם כ-ב).

ואומרים בשם גדול אחד, כי האשכנזים מתחילים פסוקי דזמרה במזמור שיר חנוכה, והספרדים בהודו לה', אבל ביהי כבוד ה' לעולם נעשו כולם מאוחדים, כי התכלית שזה בכל אחד לעבוד את אלקי עולם בעבודה תמה וברורה.

ועל כן אמר הכתוב איש על דגלו לבית אבותם יחנו בני ישראל, ומכל מקום לא יהא הדגל חוצץ בין שבט לחבירו, הגם שכל שבט יהיה שונה מהאחרים בתכונתו ועבודתו, אלא כולם ידעו כי המטרה שלהם אחת, 'מנגד סביב לאהל מועד יחנו', שגם כאשר מנוגדים המה

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יואל ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	לעילוי נשמת כ"ק הנה"צ רבי יהושע בן הנה"צ רבי אשר אנשיל זצוק"ל אבד"ק סאמבאטהעלי נפטר יום ה' סיון – ערב שבועות תשמ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	מוה"ר ר' דניאל פאלאטשעק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול טוב	מוה"ר ר' מרדכי נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למול טוב
מוה"ר ר' יקותיאל שמואל פאפלאנאש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יונה לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' נח פריינד הי"ו לרגל ארוסי למול טוב	